

İNSAN HAKLARI BÜLTENİ

Düşünceye Özgürlük Özel Sayısı ▲ Mayıs 1999

DÜŞÜNCEYE ÖZGÜRLÜK

Ülkemizin temel sorunlarının başında, kişi hak ve özgürlüklerinin bir yandan hukuk kurallarıyla (mevzuatla), bir yandan da yasaların amacını da aşan uygulamalarla, çoğulcu demokrasi ilkeleri ile bağdaşmayacak şekilde kısıtlanmış olması gelmektedir. Bu durum, hem yoğun insan hakları ihlallerine ve sorunlarına yol açmakta, hem de Türkiye demokrasisinin önündeki en büyük engeli oluşturmaktadır.

İnsan Hakları Derneği olarak, kurulduğumuz 1986 yılından bu yana, Türkiye'deki insan hakları ihlallerine karşı mücadele verirken; kişi hak ve özgürlüklerinin geliştirilmesi, demokratikleşmenin önündeki engellerin kaldırılması için de büyük çabalar gösterilmiştir. Bu süreçte, devlet içerisindeki çeteleşmeyi, yaşanan hukuksuzlukları gözden kaçırmaya, bu yöndeki saptama ve eleştirileri kamuoyunda etkisiz hale getirmeye çalışan çevreler ise Derneğimizi kamuoyunda yanlı ve illegal çalışma yapan bir kurum gibi gösterme yönünde yoğun çaba gösterdiler. Bir çok yöneticimiz öldürüldü, bir çoğu gözaltına alındı ve tutuklandı, şubelerimiz uydurma nedenlerle kapatıldı, Derneğin her türlü çalışması üzerinde tam bir baskı kuruldu. Kamuoyunun desteğini azaltmak, Derneğin saygınlığını ve inandırıcılığını ortadan

kaldırmak için, medyanın da destek ve yardımı ile kampanya yürütüldü.

Derneğimiz her türlü olumsuz koşula ve baskıya karşın, insan haklarının korunup geliştirilmesi yönündeki mücadelesini kararlı bir biçimde sürdürmektedir. Bu bağlamda, diğer tüm özgürlüklerin bir anlamda temeli olan "düşünce açıklama özgürlüğü"nin, giderek daha fazla kısıtlandığı, pek çok yazar, sanatçı, bilim adamı, aydın ve siyasetçinin görüş ve düşüncelerini açıkladıkları için hapse atıldığı, bir çoğunun da sırasını beklediği bu dönemde Derneğimiz, bir kez daha "**Düşünceye Açıklama Özgürlüğü**" (İfade Özgürlüğü) İçin Kampanya başlatmaktadır. Çünkü;

▪ **Düşünceye açıklama özgürlüğü olmadan, toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkında,**

▪ **Düşünceye açıklama özgürlüğü olmadan, siyasal parti, sendika, vakıf ve dernek kurma/üye olma hakkında; örgütlü olarak düşünce anlatma hakkında,**

▪ **Düşünceye açıklama özgürlüğü olmadan, basın özgürlüğü ya da iletişim özgürlüğünden,**

▪ **Düşünceye açıklama özgürlüğü olmadan, resim, heykel, sinema, tiyatro**

ve benzeri yollarla düşünce açıklama ve yaratı özgürlüğünden,

▪ *Düşünceyi açıklama özgürlüğü olmadan, bilim özgürlüğünden,*

▪ *Düşünceyi açıklama özgürlüğü olmadan, ülke yönetimine katılma, seçme ve seçilme hakkından,*

▪ *Düşünceyi açıklama özgürlüğü olmadan, bilgi edinme, bilgiye ulaşma, bilgiyi yorumlama ve başkalarına iletme haklarından,*

söz etmek mümkün değildir.

Türkiye’de, başta 12 Eylül Askeri Yönetimi’nin ürünü olan 1982 Anayasası olmak üzere, pek çok yasa ve diğer hukuk normlarında düşünceyi açıklama özgürlüğünü kısıtlayan, yasaklayan ve cezalandıran anlayış egemendir. Anayasada, temel hak ve özgürlükler düzenlenmeden önce, bu hak ve özgürlüklerin nasıl kısıtlanıp, engelleneceği düzenlenmiştir (Madde 13-14-15-16). Yalnızca bu durum dahi, anayasanın kişi hak ve özgürlüklerine olan engelle-yici yaklaşımını ortaya koymaktadır. Ülkemizde toplam 152 yasada, 700’ün üzerinde yasa maddesinde düşünceyi açıklama özgürlüğünü kısıtlayan, engelleyen, para ve hapis cezası öngören hükümler bulunmaktadır. Dernekler Yasası, YÖK Yasası, Siyasi Partiler Yasası, Devlet Güvenlik Mah-

kemeleri Kuruluş Yasası, Sıkıyönetim Yasası, Basın Yasası, Terörle Mücadele Yasası, Türk Ceza Yasası, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası, “Düşünceyi açıklama özgürlüğü”nün önündeki en büyük yasal engelleri oluşturmaktadır.

Günümüzde, bu kısıtlayıcı hükümlerden en çok, Türk Ceza Yasası’nın “Halkı askerlikten soğutma” suçunu düzenleyen 155 nci; “Cumhurbaşkanı’na hakaret”i düzenleyen 158 nci, “Türklüğe, Cumhuriyete, TBMM’ne, hükümetin manevi kişiliğine, bakanlıklara, devletin askeri, polisiye kuvvetlerine, adliyenin manevi kişiliğine hakaret”i düzenleyen 159 ncu; “halkı sınıf, ırk, din ve bölge farkı gözeterek kin ve düşmanlığa tahrik” suçunu düzenleyen 312/2 nci maddeleri ile Terörle Mücadele Yasası’nın 8 nci maddesi “anlatım özgürlüğü”nün cezalandırılmasında kullanılmaktadır. Bu yasa maddelerine dayanılarak yüzlerce aydın, yazar, siyasetçi, gazeteci ve insan hakları savunucusu cezaevine konulmuş ve ağır para cezalarına mahkum edilmişlerdir. İsmail Beşikçi, Haluk Gerger, Münir Ceylan, Fikret Başkaya, Yalçın Küçük, Doğu Perinçek, Eşber Yağmurdereli, Osman Murat Ülke, Yılmaz Odabaşı, Sırrı Öztürk, Ünsal Öztürk, Ayşenur Zarakolu, Recep Tayyip Erdoğan, Nurettin Şirin, Işık

Yurtçu, Ragıp Duran, Feridun Yazar, Abdullah Aydın, Haydar Kaya ve DEP milletvekilleri bunlardan bazılarıdır. İHD saptamalarına göre 31 Mart 1999 tarihi itibarıyla 146 kişi, düşünceleri nedeniyle cezaevinde bulunmaktadır.

Aralarında Derneğimizin Genel Başkanı Akın Birdal ve İstanbul Şube Başkanı Av. Eren Keskin ve TIHV kurucularından yazar yayıncı Muzaffer Erdost da olmak üzere çok sayıda kişi de, konuşarak ve

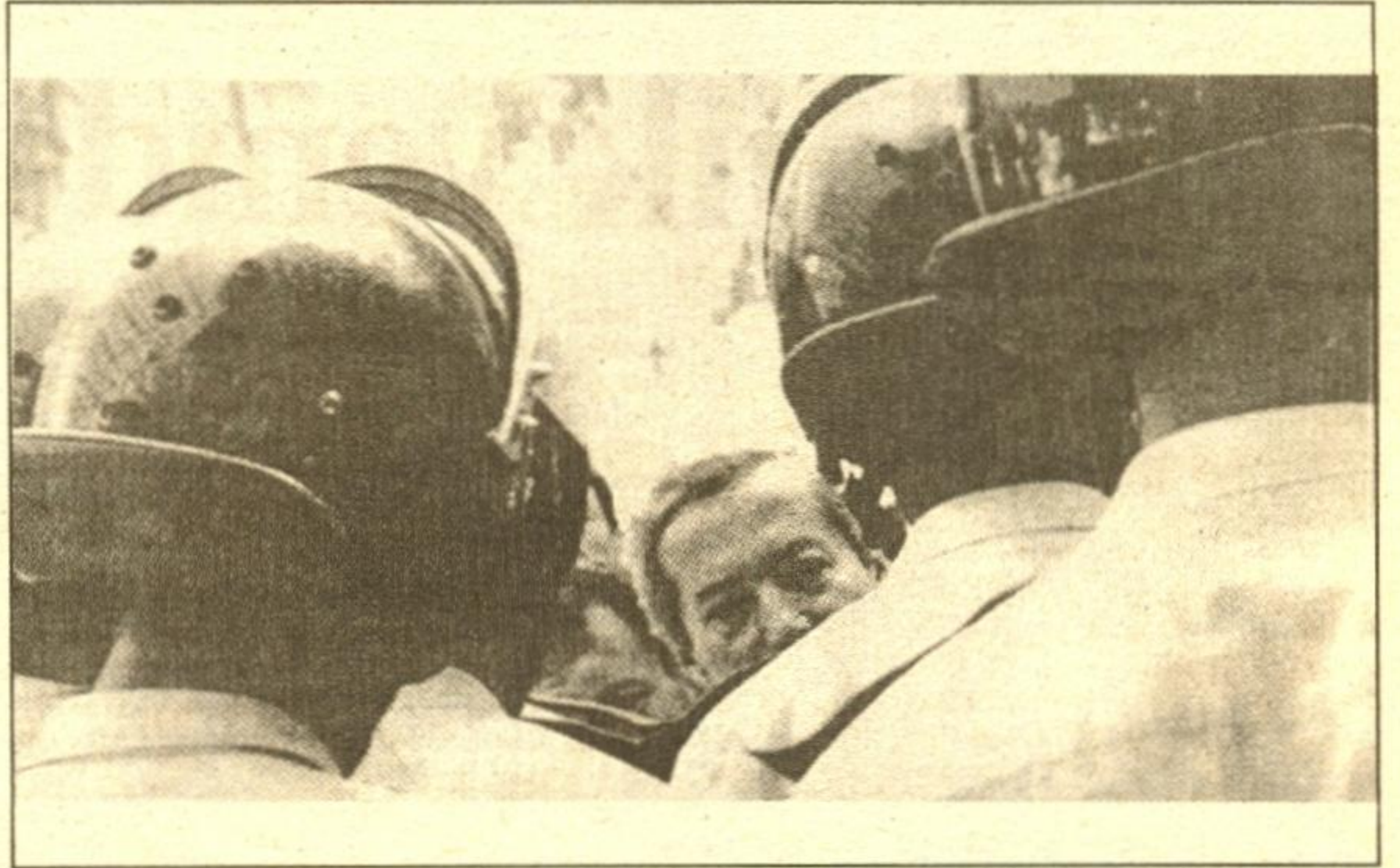
yazarak düşüncelerini açıkladıkları için yargılanmışlar, mahkum edilmişler ve kesinleşen hapis cezaları nedeniyle cezaevine girmeyi beklemektedirler.

Yargılaması devam eden binlerce kişinin varlığını da dikkate alırsak, Türkiye'deki "düşünceyi açıklama özgürlüğü" kısıtlamasının hangi boyuta vardığı ortadadır.

Anayasa Mahkemesi Başkanı Ahmet Necdet Sezer'in 26 Nisan 1999 günü, Anayasa Mahkemesi'nin kuruluş yıldönümünde yaptığı konuşmada belirttiği gibi;

"Toplumun ilerlemesi, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için düşünceyi açıklama özgürlüğü, demokratik toplumun temellerinden biridir, özgürlükçü ve çoğulcu demokratik düzenin kurucu ögesidir... Temel hak ve özgürlükler ve özellikle düşünceyi açıklama özgürlüğü için anayasa ve yasalarda öngörülen sınırlama ve yasakların çoğu, çağdaş demokrasilerde genellikle kabul gören ilkelerle bağdaşmadığı gibi, bu sınırlama ve yasaklar; özgürlüklerin evrensel standartlarda kullanılmasını engellemektedir. Türkiye, insan hakları alanında evrensel normlara uyum sağlamak için anayasa ve yasalarda gerekli değişiklikleri yapmak zorundadır. Düşünceyi açıklama özgürlüğü ile bağdaşmayan yasa kuralları değiştirilmelidir, özgürlük alanı geliştirilmelidir. Düşünce özgürlüğü alanında demokratik değerlere yer verilmelidir."

Düşünceyi açıklama özgürlüğünün temel bir sorun alanı olduğu konusunda, toplumun geniş bir kesimi fikir birliği içersindedir. Ancak, insan hakları ve demokrasi konusunda koşullara göre davrananlar, her defasında Türkiye'nin özel koşullarını gerekçe göstererek, değişme ve gelişmeyi en-

gelleme yoluna gitmektedirler. Kimi kez, "komünizm tehlikesi", kimi kez "şariat tehlikesi", kimi kez Kürt sorunundan kaynaklı olaylar ve genel olarak "terör tehdit ve tehlikesi", insan hakları ve demokratik standartların geliştirilmesinde engel olarak gösterilmektedir. Genel olarak "bu tehdit ve tehlikeler" ortadan kalkmadan, insan hakları ve demokratikleşme standartlarının geliştirilmesinin olanaklı olmadığı açıklanmaktadır. Böylece, bu tür gerekçelerle onlarca yıldır insan hakları ve demokratikleşme konusunda adım atılmamaktadır.

Türkiye, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 1954 yılından bu yana tarafı olmasına karşın, Sözleşme'de yer alan hakları tam anlamıyla yurttaşlarına tanımamaktadır. Sözleşmeler, devletlerin özgür iradeleri ile ve parlamentoların onayı ile bağlayıcı hale gelirler. Kişiler gibi devletler açısından da "güvenilir" olmak ve "sözünde durmak" etik ve hukuksal bir kuraldır. Türkiye, başta düşünceyi açıklama özgürlüğü olmak üzere, temel hak ve özgürlükleri normatif olarak, ulusalüstü insan hakları belgelerine uygun olarak düzenlemeli, buna uygun idari ve yargısal pratik içerisinde olmalıdır.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 9 Aralık 1998 tarihinde İnsan Hakları Savunucularının Korunması Bildirgesi'ni kabul

etti. Bildirge, özel olarak insan haklarının korunması için kurulmuş dernekleri ve insan hakları için çalışan ve her bir durumda

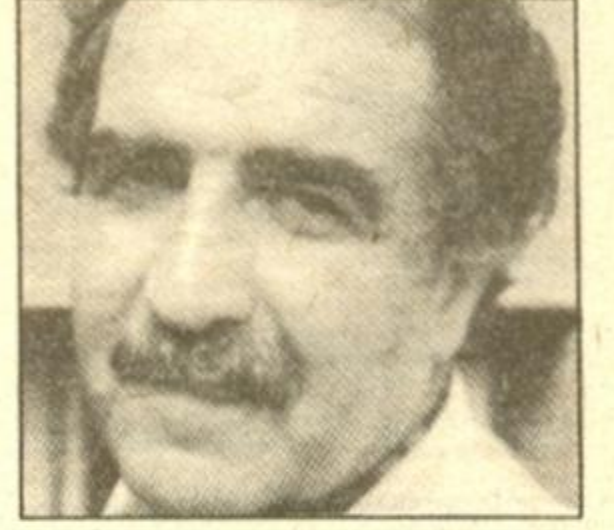
Akın Birdal

bu hakları savunan kişileri ve grupları insan hakları savunucusu olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda, avukatlar, doktorlar, gazeteciler ya da mesleği ne olursa olsun kişiler, insan hakları savunucusu sayılabilirler. İnsan Hakları Derneği'nin üyeleri ve yöneticileri, kişisel ya da grupsal olarak, maddi ve manevi "çıkarlar" için, biraraya gelmiş insanlar değildir. Bu insanlar, emeklerini ve zamanlarını gönüllü olarak ve hiçbir çıkara dayanmadan, her biri birer "değer" olan insan haklarını korumak için ortaya koymuş insanlardır. Türkiye'de ve tüm dünyada insan haklarının korunması ve geliştirilmesi için çaba göstermektedirler. Başlıca özellikleri, insan haklarına aykırı gördükleri her olayı, cesaretle ve yüksek sesle dile getirmeleridir. İnsan hakları aktivistlerinin çeşitli saiklerle suskun kaldığı ya da susturulduğu ülkelerde, "gizlenmesi gereken" ihlaller var demektir. İHD, tüm baskılara karşın, evrensel standartları esas alan çizgisinden ve çalışma anlayışından vazgeçmeyecek ve ülkemizin insan

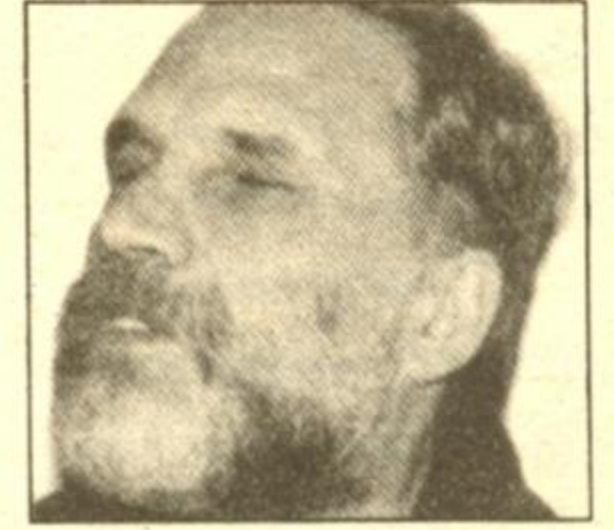
Eren Keskin

haklarına saygı gösterildiği ülkelerden birisi olması doğrultusunda harcanan çabalardaki öncü yerini koruyacaktır. Genel Başkanımızdan şube yöneticilerimize değin İHD'liler için açılan soruşturma ve davaların hemen tamamı düşüncelerini açıklamaktan dolayıdır. Dolayısıyla, Türkiye'de insan hakları savunucuları, düşünceyi açıklama özgürlüğü açısından ülkemizin düşünen ve çeşitli araç ve yöntemlerle bunu açıklayan insanlarıyla aynı kaderi paylaşmaktadır.

Muzaffer Erdost

İHD, kurulduğu 1986 yılından bu yana her yıl 10 Aralık İnsan Hakları günü nedeniyle düzenlediği etkinliklerde, düşünceyi açıklama özgürlüğünü tema olarak saptadı. 1994 yılında Düşünceye Özgürlük Yürüyüşü'nü, sevgiyle andığımız Aziz Nesin'in öncülüğünde gerçekleştirmişti. 1997 yılında yeniden Düşünceye Özgürlük Kampanyası açtık.

Esber Yağmurdereli

Şimdi üçüncü bin yıla giriyoruz. İHD, 2000 yılına değin temel insan hakları normlarının Türkiye'de egemen olmasını istemektedir. İlk adım, düşünceyi açıklama özgürlüğüdür ve bunun konuyla ilgili son kampanyamız olmasını dilemekteyiz.

İsmail Beşikçi

Yılmaz Odabası

İNSAN HAKLARI BÜLTENİ

İHD Adına Sahibi: Akın Birdal (Genel Başkan), Sorumlu Yazışmaları Müdürü: Nazmi Gür,
Genel Yayın Yönetmeni: Avni Kalkan

İnsan Hakları Derneği: Tunalıhılmi Cad. No:104/4 Kavaklıdere/Ankara Tel:425 95 47